

Miroslav Pelikan

RAZGOVOR

R A Z G O V O R

Dalibor Kralik nije njegovao nikakvu nadu. Susret s glavnim urednikom nije obećavao ništa dobro. Duboko u sebi, stisnutog želuca, Dalibor je osjećao samo nemoć, prokletu nemoć koja se poput maligne bolesti strelovito raširila po cijelom tijelu i sada mu naposljetku izjeda i glavu.

Zastao je zdvojan ispred urednikovih vrata, prisjećajući se načas odsudnih bitaka iz davnine, na štitu ili sa štitom. Pokucao je dva puta kratko, iščekujući s vidljivim strahom odgovor iz zmajeve špilje.

-Da, uđite.

Dalibor je polaganim koracima prišao stolu i sasvim nevoljko susreo s urednikovim pogledom. On ga je nekako nezainteresirano promotrio i posve tihim glasom mu rekao.

-Što ćemo s vama mladi gospodine? Kada ste došli u ovu redakciju, ne, nisam od vas očekivao čuda, očekivao sam samo profesionalni pristup i naravno s vremenom stanovite rezultate. No, što se u međuvremenu dogodilo? Mijenjate rubrike, pišete o svemu i svačemu, ali bez jasnih pomaka.

I što sada? Vi znate koliko je mnogo aspiranata na vaše radne mjesto. Ne moram ni izgovarati njihova imena. No, dobro. Sjedite već jednom. Dalibor je mirno slušao urednikove riječi ne pomaknuvši se. Sjeo je jednako mirno.

-Mišljenja sam, nastavio je urednik, da se morate probuditi iz te vaše pjesničke letargije, morate se jednostavno trgnuti ako želite živjeti od novinarske plaće, a, ako ne, sretno vam bilo. U redu, to smo riješili. Vi vjerojatno znate tko je Ivan Matijević Beli?

-Ne, gospodine uredniče.

-Matijević Beli je sada vrlo star čovjek.

Uglavnom, uvijek je bio nedostupan za medije, nekada je doista bio politički pojam, čovjek bez mrlje, tako su govorili za njega, no vrijeme i zaborav pomalo su prekrili njegovo ime. Bavio se raznim stvarima, ilegalnim radom na početku, bio je u onom velikom ratu, učio, rukovodio, visoko pozicioniran u hijerarhiji žice na Kamenu, poslije samo politika i naravno umirovljenje. Ne postoje nikakve pikanterije iz njegova života. Koliko je poznato, žena mu je odavno umrla a sin je otišao u inozemstvo. On je sada u Domu za nemoćne, u posebnom apartmanu. Ne voli društvo, potpuno se izolirao. No, mislim da bi vi mogli pokušati razgovarati s

njim. Možda bi vam nešto zgodno mogao izreći i objavili bi vaš doprinos, recimo kao razgovor ili reportažu.

Od očekivane bure ništa, samo neki pritajeni povjetarac, zbrajao je svoje misli Dalibor izlazeći iz zmajeve špilje.

Bez mnogo ustezanja ali i oduševljenja, Dalibor se bacio u istraživanje. Otkrio je tek nekoliko skromnih podataka o Ivanu Matijeviću Belom. Nazvati prvo, telefonom ili odmah otići tamo? Hm, hm, idem odmah u Dom.

Bijela zgrada Doma za nemoćne naslonila se pažljivo na padinu brijega, uronjena u izdašno zelenilo, prepuno drveća.

-Tražite gospodina Matijevića? On nikoga ne prima. To je glasno i jasno rekao čim se smjestio kod nas, a i do sada ga nitko nije tražio. Vi ste mu rođak?

-Moglo bi se tako reći.

-Apartman 2 B. Piše Matijević na vratima.

Znate, sva su vrata bezimena osim njegovih, to mu je bila jedina želja.

Dalibor je ubrzo pronašao apartman 2 B.

Pokucao je jednom, dvaput, tri puta, četvrti i peti put. Ništa.

-Koga vi tražite?,odjeknu glas u dnu hodnika.

-Gospodina Matijevića. Ja sam Dalibor Kralik.

-Ja sam Matijević ali ne znam tko ste vi?

-Ja sam novinar. Radim u Dnevnom novinama. Urednik mi je naložio da razgovaram s vama.

-Sa mnom, glas je bio sve bliži.

Dalibor je ugledao zbrčkano lice starca, čiji je glas vješto prikrivao starost.

-Sa mnom. Što ću vam ja? Vidite i sami, ja sam ljudska ruina, skupina ostataka u staroj koži. Pa ja imam osamdeset šest godina, ne, lažem ,imam osamdeset sedam godina.

Matijević je sporo, klimavo prošao pored Dalibora, otključao bravu i ušao u apartman, zatvorivši vrata ispred zbunjenog novinara.

I to smo obavili, gotovo sretno okrenu se Dalibor i krene prema izlazu.

-Zar vi nećete ući?

Dalibor se okrene, zastane i pogleda u Matijevića i uđe u apartman. Osim veličine, apartman nije impresionirao Dalibora. Tek ležaj, ormar, TV, stolić i dvije fotelje.

-Sjedite u koju hoćete, ponudi ga Matijević pokazujući na fotelje. Kada je sjeo, Dalibor je postao grozno svjestan, kako uopće ne zna o čemu bi razgovarao s Matijevićem, koji je već pripremao čaj.

-No, doista, nakon potpune tišine, započne Matijević, mogu vam samo pričati kako je teško biti star i sam.

-Star i sam, ponovi Dalibor.

-Rekao sam vam koliko imam godina. To se jasno vidi. Sam ovdje živim, sam kao duh.

-Koliko znam, odmah uskoči Dalibor, vi imate sina. On je u inozemstvu.

Matijević ponese dvije šalice s čajem, jednu stavu na stolić ispred Dalibora a drugu ispred sebe. Sjedne smrknuto u fotelju, posegnu za šalicom, otpije dva gutljaja pa je vrati.

-Da, imam sina negdje u inozemstvu. Slabo kontaktiramo. Ponekad mi napiše kratko pismo. On, Marko, radi na naftnim platformama.

Uglavnom se seli . Pisao mi je da se više puta vezao s nekim ženama no ima li djece, ne znam. Vidjeli smo se zadnji put prije nekih dvadesetak godina. Da, tada sam otišao u mirovinu a i te godine umrla je nažalost i moja žena, Markova majka. Brzo, nakon sprovoda našao sam smještaj ovdje i tu sam u ovom apartmanu već dvadeset godina. Eto, to je već dio povijesti a ona nije osobito zanimljiva, je li? Takvo što new zanima novine.

-Rekli ste da bi mogli govoriti o starosti.

-Da, nasmiješi se Matijević, živim ovdje cijelu vječnost i svi su dani potpuno isti, bez ikakvih događaja. To bi bio zgodan motiv za scenario ovih modernih filmova, zar ne?

-Zašto vas zovu Beli?

-Hm, sada se to naravno ne vidi, započne govoriti Matijević provlačeći prste kroz bijelu kosu, imao sam lijepu crnu kosu, ah, znate mlade ljude. Od crnoga Beli. Ja sam rođen tu, i pokaže prstom, tu u Južnom kvartu. Mnogo kuća, djece, radnika, sreće i nesreće. Ali lijepo je bilo. I od svega toga ostao je samo moj nadimak Beli, Ivan Matijević Beli.

-Dolazi rat?

-Ma dobro, to su poznate činjenice. Djelovali smo u ilegali, slijedio je krvavi rat. Koliko je samo ljudi stradalo, mnoge sam osobno poznavao.

-I s jedne i s druge strane?

-I s jedne i s druge strane, naravno. No, poslije rata obnova, škole, moralo se učiti. Ja sam u politici bio silno neiskusn, ali tako su odredili i politika je ušla u moj život i stvarno postala dio mene.

-Jedno vrijeme bili ste, kako se kaže, među glavnima u žici na Kamenu?

- Da, obavljao sam tamo kraće vrijeme administrativne poslove.
- Samo administracija?
- Da, puko administriranje. Ispunjavanje raznih obrazaca, razgovori s onima unutar, kako vi kažete žice. Nakon nekog vremena određeni su mi novi radni zadaci.
- U to vrijeme kada ste bili u žici, ništa posebno se nije događalo?
- Znam na što ciljate, ali ja nisam bio u neposrednom kontaktu na taj način s osobama unutar žice, rekao sam vam, povremeno sam s nekima razgovarao. To što su rekli, zabilježio sam i proslijedio dalje. Nikada nisam bio sklon kažnjavanju.
- Kažu izvori da je bilo puno mrtvih, osakaćenih, bolesnih, osoba na kojima su se čuvari uživljavali?
- Svašta se priča, odmahne rukom Matijević, ja sam bio tamo i znam. Uostalom znate, to u žici samo je epizoda u životu jedne države.
- Što je bilo poslije?
- Dobro sam se uklopio u život, sve podatke o tome imate, i o meni i o mojoj obitelji i o pojedincima s kojima sam radio. Ali za kraj, evo prijedloga za razgovor ili reportažu u vašim novinama. Samo nekoliko riječi s kime se

razgovara i onda dvije potpuno, bijele, prazne stranice staračkog života Ivana Matijevića Belog.

Dalibor je pomalo rezignirano izvijestio glavnog urednika o posjeti Matijeviću.

-Ne dajte se zbuniti, niti odustajati. Zna on puno toga, samo se pravi naivan. Sutra ga opet posjetite. On je živo svjedočanstvo prošlih vremena. Ne odustajte, to nikako.

Idućih dana, Dalibor je nekoliko puta posjetio Matijevića, obrazlažući mu vješto ideju o praznim, bijelim stranicama razgovora, s time da bi se takav materijal objavio na stranicama kulturne rubrike, kao dobar spoj različitih umjetničkih viđenja suvremenog artističkog izražavanja. Naravno, nakon par dana i neobaveznih razgovora Matijević je pomalo uvrijeđeno rekao Daliboru.

-To vam je bila, doista naivna ideja. Kakva suvremena umjetnost? Vas zapravo zanima samo žica.

-Da, samo žica, bez okolišanja i spuštanja pogleda odgovori Dalibor.

-Dobro, što vas zanima, upita? upita Matijević.

-Sve, sve me zanima, polako je govorio Dalibor vadeći diktafon iz džepa.

-Kako sam došao tamo? Ne sjećam se baš svega. Toga se stvarno ne sjećam. Jednostavno su me odredili za taj posao. Tko. Zna se tko, nisam valjda sam otišao tamo. Za prijevoz ljudi u žicu koristili smo brod Punat. Ja, ja sam na Kamen došao jedne večeri. Otočić, samo kamenje. Slabo svjetlo. Dočekali su me odgovorni. Izvijestili su me, strogo, sve po propisu. I počeo sam raditi. Pregledavao sam dokumentaciju, počeo sam upoznavati stanovnike Kamena i s jedne i s druge strane žice. Sada mogu reći, onda nisam bio oduševljen tim poslom, no trebalo je slomiti kičmu otpadnicima, govorim samo figurativno, naravno. Oni, oni u rupi, nastavi Matijević, gledajući u daljinu, oni su bili najgori. Znao sam odmah da će s njima biti najteže. Kod njih su primjenjivane nešto ozbiljnije metode.

-A drugi?

-Drugi su bili raznoliki, neke nisi mogao nikako slomiti ili nagovoriti na suradnju, a neki, neki su bili razgovorljiviji i mnogo toga izricali.

-A batine, žeđ, glad, teški fizički rad, sakaćenje, smrtni slučajevi?

-A čujte, svega je bilo, mada sada svi pretjeruje. Pa na kraju, na Kamenu nije bilo ljetovalište, to je bio prostor za preodgoj.

-Jeste li vi osobno sudjelovali u batinanju?

-Ne, nikada nisam nikoga udario. Oni su se sami tukli, međusobno. Mnogi su u tome nadmašivali i naše čuvare, a oni nisu bili anđeli. Nadmašivali su ih svojom žestinom, snagom, mržnjom pa i domoljubljem. Tako su prolazili moji dani. Rijetko sam odlazio na kopno, osim kada sam morao nadređenom podnijeti izvještaj o učinjenom. Vidite, taj boravak na Kamenu, to je svega nekoliko godina moga života. Ništa osobito.

-Jeste li poslije razmišljali o događajima u žici na Kamenu?

-Ne previše. Bilo je, mi ili oni, jednostavno zar ne?

-Sanjate li ponekad nekog od njih?

Ne, ustvari da. Ponekad sanjam svoj dolazak i uvijek mi se čini da je to neki drugi otok, neka druga luka, neko drugo vrijeme, čak mi se ponekad čini da to nisam ja već netko drugi.

-Jeste li ponekad, negdje, sretali ponekog iz žice.

-O da, no to su bili samo profesionalni kontakti, ja se privatno nisam niti mogao vidati ili komunicirati s nekima od njih. Mi smo bili dva svijeta, oni su bili za mene zauvijek otpadnici. Ne, ja im nisam branio pravo na goli život, ali ne više od toga. Mi smo stvarno bili pripadnici različitih svjetova. Ja sam bio pripadnik prave,

ispravne strane za razliku od njih, ja sam pravilno ocijenio povijesni trenutak.

Glavni urednik nije bio nezadovoljan razgovorom.

-Ipak, neka ga Matijević autorizira. Ivan Matijević Beli prihvatio je snimljen i pretiskani razgovor u cijelosti.

-Stojim iza svake riječi, rekao je Daliboru, odlučno ga gledajući u oči.

U subotnjem revijalnom broju objavljen je razgovor s Matijevićem Belim, na jednoj cijeloj stranici s nekoliko fotografija iz arhive.

-Ondesite jedan primjerak novina Matijeviću, možda vam još nešto kaže, poruči telefonom glavni urednik Daliboru.

Ivan Matijević Beli već je pročitao prilog i s neskrivenom radošću pozdravi Dalibora.

-Lijepo je to ispalo. Zadovoljan sam. Jednom kada budete slobodni dođite na ručak u Dom, da malo neobavezno popričamo. Mada, znam, nemojte ništa očekivati, sve bitno sam vam ispričao, ali najljepša epizoda iz moga života je način kako sam upoznao moju suprugu. To ću

samo vama ispričati, ne za novine, da se malo nasmijemo obojica.

Sutradan, ohrabren, Dalibor je došao u redakciju očekujući nove zadatke. I doista, čim je došao pozove ga glavni urednik.

-Matijević je nestao. Traže ga na sve strane. Hitno, trkom u dom.

Dalibor je grozničavo razmišljao. Razgovor u novinama sigurno je nekako povezan s Matijevićevim nestankom, ali kako? Možda je nekome ostao dužan. Dug iz prošlih vremena sada je došao na naplatu. Policija mu je dopustila da pregleda sobu. Sve je bilo na svome mjestu kao i prošlih dana. Ispričao je policajcima o svojim nedavnim susretima s Matijevićem. Oni su to brižno zapisali i otišli.

Dalibor je prošetao po Domu, nekako dječaćki, naivno, očekujući pronalazak ključnog traga. No, ništa nije našao ni u Domu ni oko njega. Sjeo je na klupu ispred zgrade. Ugodna toplina popodneva. Mir. Baš lijepo. Koliko je vremena proteklo Dalibor nije znao, no jasno je vidio kako mu u susret dolazi Ivan Matijević Beli. Kada mu se približio Dalibor je opazio bljedilo Matijevićevog lica.

-Pa gdje ste vi. Svi vas traže.

Matijević odmahne rukom i sjedne do Dalibora. Šutjeli su neko vrijeme i tada Matijević vrlo tiho prozbori.

-Lijepo ste to u novinama napravili. Objavljeni razgovor baš mi je popravio raspoloženje.

Uistinu sam bio zadovoljan i svojim doprinosom i vašim. Otišao sam zatim na večeru. Nisam puno pojeo, jedem kao ptica. Vratio sam se u apartman i kao i obično zaspao ispred televizora. Probudio sam se u neko doba noći,. Ugasio televizor i legao u krevet. No, sam nikako nije dolazio. Odjednom, a to nije bio san, vidio sam, kao u snu, svoj dolazak one prve večeri na Kamen. Vidio sam jasno lica koja su me pozdravila. A zatim, našao sam se u onoj mojoj sobi i vidio sam, kao sada vas, kako sjedim, ja kako sjedim, u iscijepanoj odjeći nasuprot moga smeđeg stola i vidio sam kako ja Ivan Matijević Beli počinje ispitivanje Ivana Matijevića Belog bez mnogo sentimenta, zapravo, bez ikakve obzirnosti, ali s osjećajem za pravdu. Ispitivanje traje dugo a on, ovaj drugi se ne da, neće se slomiti, ja ga ne mogu slomiti. Zovem čuvare i oni ga tuku, prvo po leđima, onda po glavi, on pada, oni ga tuku i dalje. Podižu ga sva krvava na stolac nasuprot meni, ali on neće priznati, on ne želi, kaže, ne može priznati krivicu jer nje

nema. Oni ga na moj znak opet počinju tući, sve dok nije pao u nesvijest, odvlače ga.

Tada sam došao k sebi. Odlučio sam otići, napustiti ovo tužno krvavo mjesto. Cijelu sam noć lutao. Ne, dobro sam se osjećao. Ništa me ne boli, vjerujem da nisam bolestan, ali u svakom zvuku koji sam čuo prepoznao bi udarce po leđima i glavi onog drugog Ivana Matijevića Belog.

Ostavio sam Matijevića, već umoran. Glavnom uredniku nisam ispričao za noćni događaj u Matijevićevom apartmanu. Matijevića više nikada nisam sreo.

Sada već kao iskusni novinar, urednik sam gradske rubrike, živim glupo i strmoglavo, bez pravog privatnog života, stalno u potrazi za vrijednim zanimljivim novostima, neprestano jureći bez prava povoda.

Ne znam zbog čega sam prelistavao stare brojeve naših novina. Sasvim sam slučajno primijetio noticu o nestanku starca, za kojim se već traga neko vrijeme, a o njemu ni traga ni glasa. Ima oko devedeset godina i zove se Ivan Matijević Beli. Možda je sada uspio pobjeći.

Miroslav Pelikan